hargitanépe

Bálint Márta színésznő a színjátszásról, az itthonról és az otthonról vall - „A színjátszás nekem öröm a mai napig”

HN-információ
2016. május 3., 15:00

Fotó: László Róbert

A Kispál dala, „Valami dal szól gyerekkoromból” jut eszembe a Bálint Márta Egyedül – Székely János 677 sora című előadásáról kifelé tartva. Kiskoromban édesanyám mindig verseket hallgatott vasalás közben. Szerettem elnézni, ahogy válogat a bakelitek között, ráhelyezi a lemezjátszó fejét a lemezre, a kedvenc verse előtti csíkra, ahogy végigsimítja a csíkos törülközőt, gombolja az ingeket. Akkoriban még nem volt gőzölő vasaló, kézzel spriccelték a vasalnivalót... Bálint Márta egy óra erejéig ebbe a világba repített vissza előadásával. Ezért – bár nem Hargita megyében él – lettem nagyon kíváncsi az előadóra.

Bálint Márta Marosvásárhelyen született. „Oda köt minden. Gyerekkorom, ifjúságom, sikereim színhelye volt a Marosvásárhelyi Színház. Tulajdonképpen ott váltam színésszé”– vallja. Alig húsz és fél évesen Szatmárnémetiben kezdte a pályát, a színészi pályát, amiről mindig is álmodott. A kezdetekről így vall: „Szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy ringatott a pálya. Talán akkor, húszéves fejjel fel sem fogtam, hogy mit jelent az, ha benned gondolkoznak. Azt hittem, hogy ez a pálya ilyen, ez így van rendjén.” Néhány év után Szatmárnémetiből hazakerült Marosvásárhelyre, ahol tizenhét évig a színház vezető színésznőjeként tevékenykedett. „Minden évadkezdés egy csoda volt. Vajon milyen szerep, milyen új csoda vár rám? Mert én soha nem tekintettem ezt munkának, ez számomra sokkal többet jelentett. A színjátszás nekem öröm a mai napig” – emlékezik vissza. 1988-ban családjával Magyarországra költözött, Budapesten a Nemzeti Színházba került, ami akkor nagyon nagy megtiszteltetésnek tűnt számára. „Akkor találkoztam először azzal, hogy mit jelent az érzés, hogy nem gondolkodnak benned. Ha egy színész hozzászokott húsz éven keresztül ahhoz, hogy helye van, hogy kényeztetik, megbecsülik, akkor nehéz szembesülni ennek hiányával. Ha nagyon sarkítva akarok fogalmazni, akkor azt kell mondanom, hogy én a Nemzetiben eltöltött két év alatt alázatból vizsgáztam”– idézi fel az első budapesti éveket.

Éppen ezért döntött úgy, hogy elhagyja a Nemzeti Színházat. Bár több vidéki színházhoz hívták, úgy döntött, hogy nyolcéves gyermekét és férjét nem hagyja magára. Kisebb-nagyobb szerepeket különböző színházakban játszott, de igazán, szívvel-lélekkel egyetlen társulathoz sem tartozott. Így kezdte el keresni saját útját. Az első felkérés Bécsből érkezett, 1992-ben. Egyéni estre kérték fel telefonon, melyre nemleges választ adott. A beszélgetést hallgató fia rábeszélésére Bálint Márta végül úgy döntött, megpróbálja. Újkori fohász címmel megszületett első önálló estje a világirodalom gyöngyszemeiből, amely elindította a „lavinát”. Ezt a produkciót látta egy ’56-os magyar asszony, Györgyi, aki így bátorította a művésznőt: „ha nincs szemük és fülük Magyarországon a szakmabelieknek, akkor nekem lesz”. Neki köszönheti, hogy 1999-ig, mecénása váratlan haláláig a nyugati magyarság előtt lépett fel számtalanszor. Magyarországon már egyedül kellett „kiépítenie” útját. „Néha rácsodálkozom. Olyan volt, mint a dzsungelben, amikor az ember keresi az ösvényt. De a jó Isten segítségével sikerült.

Egyik estet állítottam össze a másik után, aztán kaptam egy felkérést Jókai Anna Szegény Sudár Anna című regényének színpadra vitelére. Három évadon át töretlen érdeklődés mellett játszottam nagy sikerrel. Levelek sokaságát kaptam nézőktől, melyben megköszönik az élményt, amit ez az előadás nyújtott számukra” – gondol vissza. Mártát aztán a szakma is elismerte, „egyszemélyes színházát” Magyar Örökség Díjjal és a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki. „Végül is ez a sok-sok küzdelem – mert küzdelem, amit én Magyarországon most már sok éve teszek és járom ezt az egyéni utat – beért. Megszerettem. Nehéz, de nem kiszolgáltatott. Én magam találom ki, hogy mit csinálok, mi a következő előadás, mihez van kedvem, de nem egyszerű. Ám most már elmondhatom, hogy gazdagodott a pályám. Talán ha ringatva végzem tovább a munkám, mint a kezdetekkor, soha nem szakadtak volna ki belőlem ilyen estek. És talán nem lett volna bátorságom sem, és a gondolat sem fordult volna meg a fejemben, hogy egyéni előadást készítsek. Nagy merészség kellett ehhez. Minden kiderül egy

színészről, amikor egyedül van a színpadon. A kötőszó elhangzása is nagyon fontos. Hogy milyen hangsúllyal, milyen idegállapotban mondja, hogyan köti le az előadó a néző figyelmét egy órán keresztül. Legfontosabb, hogy elérd a katarzist, hogy hatni tudj a nézőre, a lelkére" – vallja Bálint Márta. És mindezt egyedül, díszlet, kellékek sokasága nélkül éri el a színésznő.

Hogyan választja ki a verseket, fűzi egymásba – kérdezem őt. Nyilván a versek megtanulásával, begyakorlásával kezdődik, de engem az érdekel igazából, hogy egy színésznő mosogatás közben is verset mond? „Ó, az egész színjátszás ilyen – nevet. Emlékszem, hogy a Csendesek a hajnalok Lizájának egyik monológja zuhanyozás közben jutott eszembe. Mert bennem motoszkál. Vagyis amikor próbálok, készülök egy szerepre, akkor az állandóan, a legbanálisabb tevékenységek közben is ott van az agyamban. És akkor érik meg bennem, jövök rá, hogy akkor ezt itt így kellene mondani, ilyen hagsúllyal, vagy oda az a gesztus talál. És kipróbálom. Sose tükör előtt. Nem szeretem. Egész fiatalon filmeztem Ion Caramitruval, és amikor a mustert megnéztem, elkezdtem sírni. És ez így maradt a mai napig. Nem szeretem megnézni magam."

A félmozdulatok mennyire tervezett részei az előadásnak? – vallatom a színésznőt arról, amit csak az érthet igazán, aki látta Bálint Mártát verset mondani. „Tudatosak. Ez a sok-sok év alatt kialakult eszköztárnak köszönhető. Mert bár az egyedül szavaló színész eszköztelennek tűnik, de nem az. A félmozdulatok, a kéz mozdulatai már tudatos, kigondolt részei az előadásnak. Az ösztöneim erősek, de hogyha nem párosul tudatossággal, akkor nem lesz előadás belőle. Nem tudnék verset mondani, ha az agyammal pontosan nem értem, hogy a költő mit akar ezzel a verssel mondani. Ha én nem tudom, hogy mit akar a költő, mire asszociál, akkor nincs hozzá gesztus, és a néző sem érti meg. Nekem mindenekelőtt értenem kell, és aztán tudom az ösztöneimen keresztül majd magamévá tenni, és akkor a magam érzéseit is hozzátenni pluszként" – magyarázza. Idegenben „gyökeret ereszteni", otthont teremteni nem mindenkinek sikerül. Talán egy színésznek még nehezebb ez. Éppen ezért kérdezem a honvágyról, a szülőföldről a halk szavú, csillogó szemű színésznőt.

„Nagyon sokáig volt honvágyam – ismeri el –, s olyannyira nem akartam elmenni Erdélyből, hogy válni akartam a férjemtől. Ő nem bírta a bezártságot, a diktatúrát. Szabadságra vágyott. Nekem nincs erkölcsi alapom ítélkezni senki fölött, csak magam fölött, de én soha nem hagytam volna el a szülőföldem. Soha. De ott volt a hatéves gyermekem, abban a helyzetben rá is, a jövőjére is gondolnom kellett. Így aztán az egész család áttelepült. Hosszú évtizedekig volt honvágyam, amit nekem valahogy kezelnem kellett. Ezért is volt ez a tegnapi nap (az Egyedül – Székely János 677 sora című előadása Csíkszeredában – szerk. megj.) egy különleges ünnep, hogy Székelyföldön, itthon, a Költészet Napján léphetek fel és itt próbálok adni a közönségnek Székely János soraival. Külön köszönöm Parászka Miklós igazgató úrnak ezt a meghívást, ez az este felejthetetlen marad számomra."

Akkor tehát Székely János választása nem véletlen volt? – faggatom Bálint Mártát az önálló est után. „Egyáltalán nem véletlen. A Semmi, soha című kötete 1994-ben jelent meg, már halála után. Ajándékba kaptam ezt a könyvet,

szinte „meleg” volt még, hisz majdnem egyensen a nyomdából jutott el hozzám. Kinyitottam a kötetet és a Zene című vershez nyitottam ki. Én akkor egy olyan élethelyzetben voltam, hogy az én lelkem is úgy kavargott, ahogy a költőé a versben. Mondtam, hogy nincs igazság, nincs érték, nem az érték győz... És annyira érdekes volt ezzel a költeménnyel való találkozás, abban az élethelyzetben, hogy elkezdten lázasan olvasni Székely Jánost. Egészen közel került hozzám. A magyar irodalom magányos óriása volt, és a magányos jelzőt az egész életére rá lehet mondani. Rendkívül erkölcsös ember volt, tisztességes, egyenes gerincű, aki azt hitte, hogy az emberek, amit gondolnak, azt is mondják. Ezt az őszinteséget a maga számára is kötelezővé tette. És ez van a költészetében is. Az ő gondolatain keresztül magamról is sok mindent el tudok mondani” – sejlenek fel az est születésének körülményei.

Hazatérve, visszatérve a szülőföldre milyen érzések, gondolatok fogalmazódtak meg Önben, aki még most is, több év elteltével is ilyen erővel ragaszkodik ehhez a helyhez? – kérdezem. Hiszen 1988-hoz képest teljesen más lett Marosvásárhely, átalakult Csíkszereda, jegyzem meg. „Marosvásárhely már nem az a város, amit én elhagytam – szomorodik el a művésznő. Ellentmondásosak az érzéseim. Székelyföldre, Csíkszeredába jönni egész más. Úgy érzem, itt vagyok itthon. Marosvásárhelyen már csak a temetőbe tudok kimenni. Székelyföldhöz még számos pozitív élmény köt. Nekem viszont fáj, hogy elhagytuk, hogy rengeteg értékes ember elhagyta, mi – idősebb generáció – pótolhatatlanok vagyunk. Ez pedig hatalmas vérveszteség az itt élő magyaroknak. Nekünk itt lett volna a helyünk. Ehelyett elvittük a gyerekeinket. Az én fiam is egy értékes ember, az MTA-n kutat és tanít a Corvinus Egyetemen, de talán nem ott lenne a helye, talán itt kellene lennie, Székelyföldön. De ezt énnekem, aki hosszú éveken keresztül betegesen vágyódtam vissza, nincs erkölcsi alapom mondani, mert én is eljöttem. Aki maradt, itthon maradt meggyőződésből, azt én csak nagyon-nagyon becsülni tudom. Persze nem lehet ítélkezni emberek fölött, és senkinek nincs joga ítéletet megfogalmazni” – nyomatékosítja. Van még álomszerep, amit szívesen játszana el? És jönne Székelyföldre játszani? – faggatom tovább Bálint Mártát. „Nagy vágyam volt és titokban mindig vágytam rá, hogy Vásárhelyen játsszak. De nem hívtak. Csapatban, társulattal szeretnék még játszani. De nem Magyarországon, hanem itt. Hátha ez az álmom még megvalósul. Szerepvágyam most úgymond nincs, mert én találom ki, hogy mit csinálok. Nagyon sok szerep ment el mellettem, sok mindent játszhattam volna. Csehovot nagyon szerettem volna játszani, de nem adatott meg. Talán majd egyszer hívnak ide, haza és talán épp Csehov lesz...” – fejezzük be az interjút. A beszélgetés után a téren vágok át. Egy csoport gyermek Zelk Zoltán Este jó, este jó című versét énekeli. Nem hiszek a fülemnek. Ez a dal, ez a vers is egyik kedvencünk volt édesanyámmal. A bakelitnek piros borítója volt, talán Regélő volt a címe. Néhány pillanatra behunyom a szemem, és hagyom, hogy az ének visszavigyen a múltba, a konyhában vasaló édesanyám mellé. Adhat ennél többet egy vers? Adhat ennél többet egy versszínházi est? Köszönöm, Bálint Márta!

Csata Orsolya

archiválva: https://web.archive.org/web/20171211053506/http://hargitanepe.eu/balint-marta-szineszno-a-szinjatszasrol-az-itthonrol-es-az-otthonrol-vall-a-szinjatszas-nekem-orom-a-mai-napig/